

FAMILA ÎNVĂȚĂTORILOR EUDOXIU ȘI NATALIA CANTEMIR ȘI CEI MAI DE SEAMĂ URMAȘI AI EI

*Mihai BOCANCEA, Maria BOCANCEA,
profesor pensionat,
profesoară pensionată.*

Abstract: *Învățătorii Eudoxiu și Natalia Cantemir au fost numiți la Școala Părhăuți - Suceava în 1908 și au condus destinele acestei școli până în 1935 când s-au pensionat. Pe lângă activitatea la clasă desfășurată cu cel mai înalt simț profesional și ca adevărați părinți spirituali, au crescut și educat cei trei copii ai lor, între care s-a remarcat Traian, care a ajuns profesor universitar. Fiul lui Traian și Tatiana Cantemir, Lorin a studiat la Institutul Politehnic „Gheorghe Asachi” din Iași, unde remarcându-se în timpul studiilor superioare, a rămas și a desfășurat o impresionantă și bogată activitate didactică și de cercetare științifică, parcurgând toate treptele didactice ale învățământului superior. A fost distins cu mai multe titluri și premii. Este inițiatorul Simpozionului internațional „Cucuteni 5000 Redivivus: științe exacte și mai puțin exacte” care este organizat de către Universitatea „Gheorghe Asachi” din Iași în colaborare cu Universitatea Tehnică a Moldovei din Chișinău și care a ajuns la a XV-a ediție.*

Familia învățătorilor Eudoxiu și Natalia Cantemir a educat un număr mare de generații de elevi la școala din Părhăuți - Suceava. Eudoxiu Cantemir a fost directorul (dirigentul) școlii din 1908, când vine de la Pătrăuți, și până în 1935, când se pensionează.

Locuitorii în vârstă ai satului își aminteau de acești învățători cu deosebită plăcere și respect, deoarece erau conștiincioși, cu dragoste față de copii, buni gospodari și buni administratori ai școlii. De la Eudoxiu Cantemir băieții au deprins cunoștințe de tâmplărie, în atelierul pe care acesta l-a înființat în cadrul școlii. Natalia Cantemir a învățat fetele să coase în stil național. Ambii învățători organizau frumoase serbări școlare care cuprindeau recitări, cântece, dansuri, teatru.

Natalia Cantemir preda mai mult la clasa întâi, reușind să dea următorilor învățători copii bine pregătiți, cu temeinice cunoștințe la scris-citit, socotit etc.

Eudoxiu Cantemir era fiul Mariei și al lui Mihai Cantemir, funcționar la căile ferate din Cernăuți, iar soția sa Natalia, era fiica familiei Victor și Maria Tușinșchi, proprietari din Mihalcea. Erau înrudiți cu membrii cunoscutei familii a avocatului cernăuțean Voronca. Natalia Cantemir a studiat la Școala de fete din București „Elena Doamna”, aflată sub patronajul reginei Elisabeta.

Fig. 1 Învățătorii Eudoxiu și Natalia Cantemir (în stânga) și împreună cu cei trei copii ai lor (dreapta jos): Traian, Liviu și Viorica

Pe toată perioada cât a funcționat la Părhăuți au stat în locuința directorului școlii. Pe lângă celelalte atribuții pe care le avea învățătorul care locuia în școală era și aceea de a anunța copiii satului, cu ajutorul unui clopot, ora când trebuia să vină la școală.

Despre sunetul acestui clopot, preotul profesor doctor Vasile Ignătescu, fost elev al școlii, își amintește: „În adâncul ființei mele, la 80 de ani impliniți, îmi răsună și acum glasul clopoțelului plantat în porțița de la intrare în curtea școlii, pe stâlpi de stejar cu acoperiș ca de troiță. Era legănat în fiecare dimineață de un lanțisor, de către învățătorul care locuia în clădirea școlii. Glasul lui cu adânci rezonanțe, ca de schit, în mijlocul străvechiului sat Părhăuți, era îndrăgit de toți copiii. Era ca o chemare de ființă vie, adunând în curtea școlii copiii veseli din toate clasele, băieți și fetițe îmbracați în hăinuțe țărănești și cu trăistuțe frumos împodobite cu flori cusute de mamele lor”.

La pensionare, în 1935, familia Cantemir a plecat cu trenul la Suceava și apoi la Cernăuți, fiind însoțiți la gară de un număr mare de foști elevi, cuprinși de regretul că se despart de această familie de învățători care le-au fost adevărați părinți spirituali.

Fiica acestei familii, Viorica, îl caracteriza pe tatăl său în felul următor: „Tatăl, un om dedicat muncii sale, care intuia aptitudinile elevilor săi și îi îndruma spre studii superioare pe cei talentați”.

Tot atât de mult s-au remarcat cei doi învățători și în calitate de părinți ai celor trei copii pe care i-au avut: Traian, Liviu și Viorica. Doi dintre cei trei

copii ai lor, Traian și Viorica, au ajuns personalități ale învățământului românesc. Liviu a profesat avocatura.

În cele ce urmează vom prezenta câteva date din viața lui Traian Cantemir, fiul cel mare al familiei Eudoxiu și Natalia Cantemir. A fost critic literar, istoric literar, dialectolog, folclorist, doctor în litere și filosofie al Universității din Cernăuți, conferențiar universitar cu specializare la Roma (1931-1933) și altele.

În registrul matricol, volumul I, al Școlii Părhăuți, la data și locul nașterii este notat: 7. 09. 1907, Pătrăuți pe Suceava, Bucovina. Se face această mențiune deoarece în unele lucrări apare ca dată a nașterii 20. 09. 1907 (aceasta fiind socotită, probabil, pe stil nou). Specificăm în baza Registrului matricol nr. 1 al școlii din Părhăuți, că primele patru clase primare le-a urmat la această unitate de învățământ și nu la Pătrăuți (comună din apropierea orașului Suceava), cum se menționează în anumite lucrări biografice.

Este înscris în clasa întâi în anul școlar 1913-1914. Urmează primii patru ani la școala condusă de tatăl său, din Părhăuți. Școala își desfășura activitatea după Legea generală asupra învățământului pentru Imperiul austro-ungar din 1869, în care sistemul de notare era de la 1 la 5. Nota 1, pe scara notelor era echivalentă cu calificativul foarte bine. Urmărind notele din registrul matricol amintit, observăm că în toți cei patru ani de studii la Părhăuți, Traian Cantemir a primit numai nota maximă 1, la toate obiectele de învățământ. Datorită acestor rezultate, în anul școlar 1918-1919, după cum este însemnat în registrul matricol „A depus examenul pentru cl. I liceală la Suceava” iar în anul școlar 1919-1920 „Cercetează cl. II. liceală în Cernăuți”. Mențiunile din registrul matricol sunt scrise de Eudoxiu Cantemir, directorul școlii, învățător superior. În clasa a treia revine la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava, pe care îl va absolvi în anul școlar 1925-1926. Atât în timpul studiilor liceale, cât și al celor superioare își petrecea majoritatea vacanțelor în satul Părhăuți.

Un bătrân, Vasile Romega a lui Alexandru (1916-2011), își amintea de când era elev la școala din satul natal „că l-a văzut deseori pe studentul Traian Cantemir, în ținută elegantă, participând la activitățile culturale pregătite de părinții săi”.

De asemenea, Ana Ignătescu (născută Bădăluță, 1920-2013), și-a amintit că „atunci când eram în clasa a II-a sau a III-a, în vacanța de vară, Traian Cantemir, fiind student la Cernăuți, împreună cu alți studenți din sat, au organizat o serbare în șura lui Vasile a lui Taval, chiar în centrul satului, unde s-a făcut o scenă din scânduri. Programul serbării a cuprins mai multe cântece, dansuri și scenete. A fost foarte frumoasă. Au luat parte foarte mulți săteni îmbrăcați în costume naționale, pentru că așa se umbla atunci. Pentru că eu învățam bine la școală, m-a pus cu un alt băiat de-o seamă cu mine, Loghin Bocancea, să spunem chiar la începutul serbării câte o poezie. Serbarea a fost deschisă de studentul Traian Cantemir care a vorbit despre familia de

Hohenzollern”.

Între anii 1926-1931 urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie în Cernăuți. După absolvire a fost asistentul profesorului Leca Morariu. Între anii 1931 și 1933 este bursier al Școlii române de la Roma, unde a învățat și limba italiană. Revenit în țară susține doctoratul cu tema *Istroromâni* (1937), la profesorul Leca Morariu.

Pierderea definitivă a Bucovinei de nord din martie 1944 a însemnat pentru multe familii de intelectuali din Cernăuți un refugiu plin de lipsuri și suferințe. Cei care nu se supuneau decretului autorităților sovietice de a deveni cetățeni sovietici, însemna trădare de țară și îi aștepta deportarea în Siberia.

Între cei care au reușit să fugă în România, cât mai departe de zona Bucovinei au fost mai multe familii de intelectuali, printre care și familiile profesorului Cantemir, a lui Leca Morariu și altele. Au ajuns la Râmnicu - Vâlcea, unde și-au găsit loc de popas vremelnic, la început, sub protecția episcopului de atunci Atanasie Dincă. În continuare, familia profesorului Cantemir a rămas pentru mai mult timp în acest oraș. Traian Cantemir a fost profesor în învățământul secundar, până în 1964, fiind chiar director al Liceului Comercial. A îndeplinit mai multe funcții în viața culturală și literară din acest oraș.

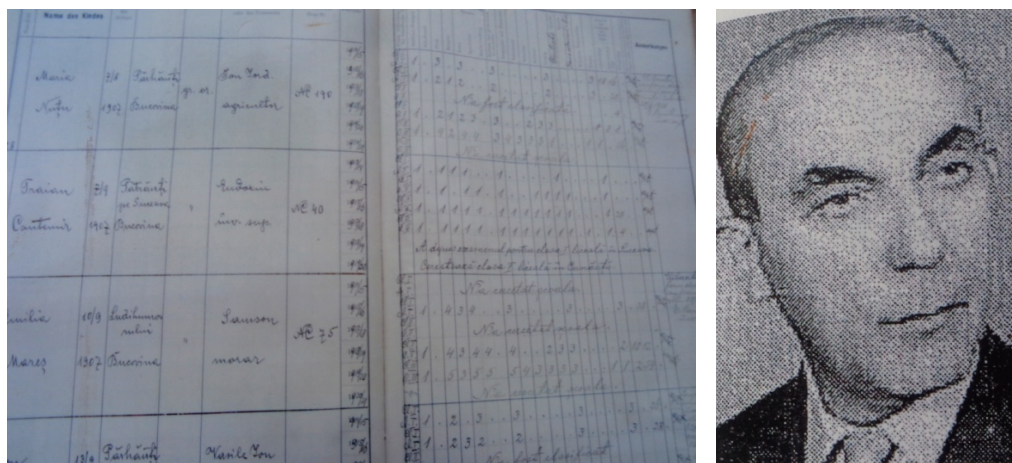

Fig. 2 Profesorul Traian Cantemir și situația sa școlară pentru clasele I-IV de la Școala Părhăuți

Cu ocazia înființării Institutului Pedagogic din Bacău, în 1963, a fost chemat aici pentru a predă ore la catedra de limba română în calitate de lector (1964), devine conferențiar titular (1968), șef de catedră (1964 -1973), secretar științific al Institutului (1966 -1974). În 1974, când s-a pensionat avea funcția de conferențiar universitar. Putea rămâne în învățământ până la vârsta de 70 de ani, dar consiliul profesoral băcăuan i-a respins dosarul. A fost un profesor „discret, misterios și aparte“.

După pensionare, profesorul Traian Cantemir s-a mutat la Iași la fiul său,

Lorin Cantemir, împreună cu doamna sa, Tatiana Cantemir, care fusese profesoară de biologie. Au participat la mai multe manifestări științifice ale Universității din Iași cu diverse comunicări: despre istroromâni, folclor, scriitori bucovineni etc. A murit la 7 august 1998, în vârstă de 91 de ani, nu la mult timp, l-a urmat și soția sa, Tatiana, petrecându-și somnul de veci în Cimitirul „Eternitatea” din Iași. A fost socotit un „profesor între domnitori și domnitor între profesori”, „un apostol (...) dăruit trup și suflet carierei didactice”(Marga, fostă studentă).

A donat o parte din biblioteca sa cu tot ce i-a fost lui mai drag: cărți valoroase, scrieri proprii, publicații care formează Fondul documentar *Traian Cantemir* al Catedrei de Română a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău.

În timpul vieții, fiind un învățat erudit, a scris un număr mare de cărți, a colaborat cu studii și cercetări proprii la publicații de specialitate, ziare și reviste. A condus mai multe publicații, între care: „Comunicări de istorie și filologie”, „Revista Bucovinei”, „Studii și cercetări științifice” și altele.

A participat la cercetări de folclor cu echipele sociologice ale profesorului Dimitrie Gusti în comunele Voroneț și Mănăstirea Humorului - Suceava (1939). A fost interesat și de folclorul din satul Părhăuți, dovadă *Cântecul ginereului*, baladă culeasă din acest sat și publicată în „Anuarul Muzeului Bucovinei” nr. XVII – XVIII – XIX din anii 1990 – 1991 – 1992.

Fig. 3 Profesorul Traian Cantemir (al patrulea din dreapta, în rândul de sus), cu echipa sociologică a profesorului Dimitrie Gusti, în vara lui 1939, la Voroneț și Mănăstirea Humorului

O mare personalitate a învățământului și tehnicii românești este profesorul universitar doctor inginer Lorin Cantemir, fiul lui Traian și Tatiana Cantemir, nepot al familiei Eudoxiu și Natalia Cantemir, născut la 17 martie

1934, la Zelena – Hotin. După cum am arătat familia sa s-a refugiat în România în 1944, stabilindu-se la Râmnicu – Vâlcea. După absolvirea studiilor liceale a urmat cursurile Facultății de Electrotehnică din Iași, pe care le-a absolvit în 1957, în specialitatea Electricizarea Industriei și Agriculturii, doctor inginer din 1973, stagiar la Liege – Belgia.

A desfășurat activitate didactică neîntreruptă la Institutul Politehnic (azi Universitatea Tehnică) „Gheorghe Asachi” din Iași unde a fost preparator principal (1958 -1960), asistent din 1960, șef de lucrări din 1964, conferențiar din 1975, profesor și conducător de doctorat din 1990, în specializarea inginerie electrică. A îndrumat 35 de doctoranzi, a înființat și organizat laboratoare de specialitate, a elaborat și publicat, în țară și străinătate, peste 185 de articole, a obținut 20 de brevete de invenție, a publicat în jur de 20 de cărți. Invențiile tehnice au fost dublate de importante aplicații practice.

Pentru laborioasa activitate didactică și științifică a fost distins cu numeroase titluri și premii, fiind membru al Academiei Tehnice din România, Doctor Honoris Causa al Universității Tehnice din Chișinău – Republica Moldova, al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava și al Academiei Navale „Mircea cel Bătrân” din Constanța. Universitatea din Suceava a motivat în felul următor acordarea acestui titlu „Se acordă titlul de „Doctor Honoris Causa” al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava pentru meritele sale deosebite și contribuțiile diverse la dezvoltarea învățământului superior, în domeniul ingineriei electrice, a materialelor lineare de inducție, utilizării energiei electrice, luminotehnicii și tracțiunii electrice, pentru spiritul său novator și remarcabila activitate de creație științifică, pentru sprijinul consecvent acordat Universității noastre”.

Cu prilejul împlinirii a jumătate de secol de activitate didactică, științifică, teoretică și aplicativă în domeniul tracțiunii electrice, terestre, navale, și nu numai, profesorului Lorin Cantemir, i s-a înmănat Premiul de excelență în domeniul feroviar pentru întreaga activitate” de către Asociația Generală a Inginerilor din România (AGIR).

Pe lângă studiile din domeniul tehnicii, unde a excelat, a avut și alte preocupări, dând dovadă de un înalt patriotism și de bun român. Este inițiatorul Simpozionului internațional „Cucuteni 5000 Redivivus: științe exacte și mai puțin exacte” care este organizat de către Universitatea „Gheorghe Asachi” în colaborare cu Universitatea Tehnică a Moldovei din Chișinău, care a ajuns la a XV-a ediție, într-un an se ține în România, în anul următor la Chișinău. Simpozionul se bucură de un înalt prestigiu. În cadrul lucrărilor acestuia sunt prezentate lucrări de mare valoare științifică de către profesori universitari, înalți demnitari de stat și alte personalități ale culturii și științei.

A studiat și publicat lucrări privind vechimea locuirii teritoriului patriei noastre, apoi din istoria Basarabiei și Bucovinei iar altele se referă la momente controversate din istoria poporului român.

Fig. 4 Profesorul universitar doctor inginer Lorin Cantemir, în vizită la Școala Părhăuți – Suceava (2011), unde au activat bunicii săi, Eudoxiu și Natalia Cantemir

Despre familia Eudoxiu Cantemir și străluciții săi urmași sunt foarte multe de spus, dar în această lucrare s-au prezentat doar câteva aspecte care se vor a fi un scurt omagiu adus acestor personalități.

Bibliografie

1. Bocancea, Mihai – *Bocancea Maria - Școala din Părhăuți – peste o sută de ani de cultură și educație*, Editura George Tofan, Suceava, 2008;
2. Bocancea, Mihai – *Familia Cantemir și Școala Părhăuți*, Crai nou, 28. 02. 2012, pag. 5;
3. Cantemir, Lorin – *Documente de familie*;
4. Ciobanu, Nicolae – *Traian Cantemir (profesor între domnitori și domnitor între profesori)*, Revista Plumb, Bacău, an. V, nr. 45, decembrie 2010, pag. 8;
5. Satco, Emil – *Arta în Bucovina, vol. I*, Suceava, 1984.